

LAUSUNTO

Helsinki 7.8.2026

Työ- ja elinkeinoministeriölle

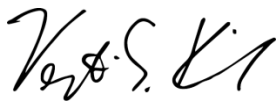
Viite: VN/18685/2026

Asia: Valtioneuvoston asetus valtionavustuksesta työvoimaviranomaiselle pitkäaikaistyöttömien osaamisen kehittämiseksi vuosina 2026–2028

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveystieteellinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 240 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä yli 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Tatu Raitis, tatu.raitis@soste.fi, p. 040 128 9048

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry



Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTEn lausunto

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry kiittää mahdollisuudesta lausua ehdotuksesta valtioneuvoston asetukseksi valtionavustuksesta työvoimaviranomaiselle pitkäaikaistyöttömien osaamisen kehittämiseksi vuosina 2026–2028.

SOSTE kannattaa:

- asetuksen tavoitetta vahvistaa pitkäaikaistyöttömien osaamista ja parantaa heidän edellytyksiään työllistyä avoimille työmarkkinoille.
- korvamerkityn valtionavustuksen osoittamista pitkäaikaistyöttömien osaamisen kehittämiseen.
- sitä, että avustus voidaan myöntää työvoimaviranomaisille täysimääräisesti ilman omarahoitusosuutta.
- sitä, että osaamisseteliä voidaan käyttää palveluiden ostamiseen yksityisiltä palveluntarjoajilta, mukaan lukien yhdistykset ja säätiöt.

SOSTE esittää seuraavat huomautukset ja muutosehdotukset:

- Osaamisseteli ei saa syrjäyttää pidempikestoisia koulutus-, palkkatuki-, työhönvalmennus- tai kuntoutuspolkuja silloin, kun työnhakijan yksilöllinen palvelutarve edellyttää vahvempaa tukea.
- Työnhakuvelvoitetta tulee voida alentaa tai se tulee voida poistaa joustavasti opintojen ja valmennuksen ehdoilla.
- Osaamissetelin tulee kattaa tarpeen mukaan välttämättömät osallistumiskustannukset, kuten matkakustannukset ja digiosallistumisen edellyttämät kustannukset.
- Yhdistyksien ja säätiöiden mahdollisuudet toimia yritysten kanssa tasavertaisesti palveluntarjoajina tulee taata muun muassa maksatusjärjestelyiden etupainotteisuudella.
- Työvoimaviranomaisen hakemussuunnitelmalta tulee edellyttää riittävää kuvausta palveluiden kohderyhmästä, jatkopoluista ja vaikuttavuuden seurannasta.

Osaamisseteli on oikeansuuntainen täsmäväline ja lisää välityömarkkinoiden kokonaisuuteen

SOSTE pitää asetuksen tavoitetta pitkäaikaistyöttömien osaamisen vahvistamisesta tärkeänä ja näkee korvamerkityn valtionavustuksen perusteltuna. Osaamisseteli voi toimia parhaimmillaan ketteränä välineenä tilanteissa, joissa pitkäaikaistyöttömän palvelutarve on täsmällisesti rajattu ja funktionaalinen. Tällaisia voivat olla esimerkiksi lyhyt pätevyityminen, tietyn ammatin edellyttämän lupakirjan tai ajokortin suorittaminen, osaamisen kartoittaminen, uraohjaus, ammatillinen täydennyskoulutus tai kielellisten ja digitaalisten valmiuksien vahvistaminen. Osaamisseteli voi luoda tärkeän markkinan räätälöidyille ja täydentäville pienkoulutuksille ja täydentää työttömyyden ja avoimien työmarkkinoiden väliin muodostuvaa palvelukokonaisuutta, eli välityömarkkinoita kustannustehokkailla ja innovatiivisilla tavoilla.

SOSTE pitää myös osaamisetelin viestinnällistä tavoitetta arvokkaana. Paljolti työnhakuvelvoitteen ja etuusleikkausten ympärille kietoutuneen viimeaikaisen työvoimapolitiittisen suuntautumisen jälkeen on tärkeää osoittaa tukea pyrkimyksille osaamisen kehittämiseksi.

SOSTE pitää hyvänä myös sitä, että avustus voidaan myöntää työvoimaviranomaisille täysimääräisenä korvamerkittynä valtionavustuksena. Tämä on tärkeää alueellisen yhdenvertaisuuden kannalta. Työllisyysalueiden taloudelliset edellytykset vastata pitkäaikaistyöttömyyden kasvuun eroavat toisistaan voimakkaasti ja alueelliset erot osaamista kehittäviin palveluihin pääsyssä ovat kasvaneet merkittävästi.

Osaamiseteli ei saa korvata pitkäaikaistyöttömien tarvitsemia vahvempia palvelupolkuja

SOSTE korostaa, että osaamiseteli tulee nähdä välityömarkkinoita täydentävänä täsmätoimena tarkoin ja eksplisiittisesti rajattuihin tarpeisiin. Täsmällisesti määriteltävien osaamisvajaiden lisäksi ja rinnalla esiintyy usein erilaisia työ- ja toimintakyvyn, sekä elämänhallinnan haasteita, jolloin tarvetta on moniammatilliseen tukeen ja kuntouttaviin palveluihin. Työttömyys myös tuottaa itse itseään, kun työnantajien kokemaa rekrytointiriskiä kasvaa työttömyyden pitkittymisen mukana. Tätä riskiä alentamaan palkkatuen kaltaiset työantajatuot toimivat parhaiten. Lisäksi Suomen alle 30-vuotiaista on eurooppalaisittain verraten suuri osuus vailla toisen asteen tutkintoa ja korkeakoulutuksen keskeytysosuus on kansainvälistä huippua. Niinpä tarve myös tutkintoon tähtäävän aikuiskoulutuksen kehittämiseen on suuri.

Perustelumuiistiossa tunnistetaankin mahdollisuus, että osaamiseteli tulee säästösyistä syrjäyttämään muita, pitkäkestoisempia, kalliimpia tai yleiskatteisen valtionosuusrahoituksen alle kuuluvia osaamisen kehittämiseen tarkoitettuja välityömarkkinapalveluja. SOSTE pitää tätä syrjäytysriskiä ilmeisenä ja vakavana. Asetuksen jatkovalmistelussa on kiinnitettävä huomiota tuen kohdennuksen rajaukseen. Osaamisetelin käyttöönotto ei saa johtaa siihen, että pitkäaikaistyötön ohjataan lyhyeen ja kustannuksiltaan edulliseen palveluun tilanteessa, jossa hänen työmarkkina-asemansa kohentaminen edellyttäisi vahvempaa palvelupolkua, kuten tutkintoon johtavaa koulutusta, palkkatuetta työtä, oppisopimusta, kuntouttavia palveluita tai mukautettuja oppimisympäristöjä.

SOSTE esittää, että asetuksen toimeenpanossa ja avustuspäätösten ehdoissa korostetaan osaamisetelin täydentävää luonnetta. Osaamisetelin tulee olla osa yksilöllisessä palvelutarvearviossa perusteltua työllistymispolkua ja sitä tulee voida käyttää vain, jos lyhyt osaamisen täsmäkehittämisen toimenpide on perusteltavissa työnhakijan yksilöllisen tilanteen kannalta tarkoituksenmukaisimmaksi ratkaisuksi.

Kohdentaminen ja jatkopolkujen uskottavuus tulee olla osa avustuksen myöntämisen arviointia

Asetusluonnoksen mukaan työvoimaviranomaisen tulee esittää hakemuksessa valtionapuviranomaisena toimivalle Uudenmaan elinvoimakeskukselle suunnitelma pitkäaikaistyöttömien osaamisen kehittämiseen sekä arvio avustuksella palveltavien määrästä alueelle. SOSTE katsoo, että valtionapuviranomaisen tulisi ohjata avustuksen käyttöä esitettyä vahvemmin ja yksityiskohtaisemmin.

SOSTE esittää, että työvoimaviranomaisen hakemuksessa esitettävältä suunnitelmalta edellytetään ainakin seuraavia kuvauksia:

- Mille ja minkä kokoiselle pitkäaikaistyöttömien ryhmälle suunnitellut palvelut kohdennetaan?
- Mitä konkreettisia kohderyhmässä esiintyviä osaamiskapeikkoja suunnitellut palvelut täyttävät?
- Miten suunnitellut palvelut vastaavat alueen työntajien osaamistarpeisiin?
- Miten suunnitelluista palveluista rakennetaan jatkopolkuja työhön, palkkatukeen, oppisopimukseen, tutkintokoulutukseen tai muualle?
- Miten vaikutuksia kohderyhmän työmarkkina-asemaan tullaan seuraamaan?

Työnhakuvelvollisuuden tulee joustaa opintojen ehdoilla

Perustelumuistion mukaan osaamissetelin käyttöönnotolla ei olisi vaikutusta työnhakijan palveluprosessiin eikä työnhakuvelvollisuuteen. Työnhakija olisi lähtökohtaisesti täysimääräisen työnhakuvelvollisuuden piirissä, ellei määrällistä työnhakuvelvoitetta ole alennettu tai jätetty asettamatta muista syistä.

SOSTE pitää tätä ongelmallisena. Osaamissetelin vaikuttavuus voi heikentyä, jos pitkäaikaistyötön joutuu osaamista täydentävän koulutuksen aikana jatkamaan tuloksettomaksi osoittautuneiden työhakemusten laatimista. Tämä voi lisätä kuormitusta, vaikeuttaa palveluun osallistumista ja heikentää mahdollisuuksia suorittaa opinnot tai valmennus onnistuneesti. On tärkeää ottaa huomioon, että oppimisvaikeudet ovat yleisiä monissa osaamissetelin kohderyhmissä. Lienee ylipäättään loogisesti kyseenalaista asettaa työttömyysetuuden maksulle työnhakuvelvoite tilanteessa, jossa työttömän työnhakijan valmius työllistyä ja menestyä työtehtävässä on työvoimaviranomaisen taholta todettu puutteelliseksi, ja jota puutetta korjaamaan osaamisseteli on nimenomaisesti päätetty ottaa käyttöön.

SOSTEn näkemys on, että työllistymissuunnitelmassa tulisi voida ottaa huomioon osaamissetelillä kustannettujen opintojen, uraohjauksen tai valmennuksen tosiasiallinen kuormittavuus ja tavoite. Jos osaamissetelin käyttö on tarkoituksenmukainen osa työnhakijan palvelupolkua, työnhakuvelvollisuutta tulee voida soveltaa joustavasti tarkoituksenmukaisimmalla mahdollisella tavalla sen rinnalla.

Osallistumisen esteet on poistettava myös käytännössä

Asetusluonnoksessa esitetään, että opintoihin tai palveluun osallistumisesta taikka niihin liittyvistä materiaaleista ei saa periä maksua pitkäaikaistyöttömältä. Tätä SOSTE pitää kannatettavana. Samalla SOSTE kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että pitkäaikaistyöttömälle voi syntyä osallistumisesta muita kustannuksia, kuten matkakustannuksia tai digitaalisesta osallistumisesta aiheutuvia kustannuksia. Pitkäaikaistyöttömän taloudellinen asema on usein heikko, ja pienetkin kustannukset voivat muodostua osallistumisen esteeksi, tai vaikeuttaa muiden välttämättömyshyödykkeiden hankintaa. Niinpä SOSTE esittää, että välttämättömät osallistumiskustannukset voidaan kattaa osana osaamisetelin toimeenpanoa silloin, kun ne muutoin estäisivät osallistumisen. Tämä koskisi ainakin matkakustannuksia sekä digiosallistumisen kannalta välttämättömiä välineitä, yhteyksiä tai muita kustannuksia.

Yhdistysten ja säätiöiden erityisosaaminen mukaan palvelupolkuihin

Asetusluonnoksen mukaan avustusta voidaan käyttää maksullisten yksityisten uraohjaus- ja valmennuspalveluiden sekä opintojen hankkimiseen. SOSTE pitää tätä mahdollisuutta tärkeänä ja korostaa, että yhdistysten ja säätiöiden edellytykset toimia palveluntuottajina tasavertaisesti yritysten ohella tulee varmistaa asetuksen toimeenpanossa, ohjeistuksessa ja työvoimaviranomaisille suunnatussa viestinnässä. Avustuksen myöntökriteereissä olisi myös oltava riittävää väljyyttä esimerkiksi palveluntuottajan muodollisten pätevyyskriteerien suhteen. Raskaat tai toiminnan kannalta tarpeettomat pätevyysvaatimukset suosivat suuria valmennus- ja koulutusorganisaatioita. Yhdistyksillä, säätiöillä ja muilla yleishyödyllisillä toimijoilla on ainutlaatuista osaamista vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden tavoittamisessa ja rinnalla kulkemisessa. Ne voivat tarjota matalan kynnyksen ohjausta, osaamisen tunnistamista, työelämävalmiuksien ja minäpystyvyyden vahvistamista, kieli- ja digitukea ja muita välityömarkkinapalveluita polulla kohti avoimia työmarkkinoita.

Niinpä SOSTE esittää, että asetuksen toimeenpanossa ja työvoimaviranomaisille annettavassa hankintaohjeistuksessa korostetaan mahdollisuutta hyödyntää laajasti myös yhdistysten ja säätiöiden erityisosaamista. Samalla tulee varmistaa, että viestintä ja ohjeistus tavoittavat yhdistys- ja säätiötoimijat. Jos osaamiseteliä viestitään yksipuolisesti yritysmuotoisten koulutus- ja valmennuspalvelujen hankkimiseen tarkoitettuna rahoitusvälineenä, yleishyödyllisten toimijoiden ainutlaatuinen osaaminen voi jäädä hyödyntämättä.

Maksatuksen takapainotteisuus voi suosia suuria liikeyrityksiä palvelujen tuottajina

SOSTE pitää ensiarvoisen tärkeänä, ettei maksatusratkaisu estä tai hidasta palvelujen käynnistämistä vaikeimmissa työllisyys- ja rahoitusasemissa olevilla työllisyysalueilla ja esittää siksi eräitä huolia esitysluonnoksessa esitetyn maksatusratkaisun suhteen. Perustelumuistion mukaan valtionavustusta ei maksettaisi ennakoon, vaan lopullinen maksettava määrä perustuisi toteutuneisiin, maksettuihin ja hyväksyttyihin kustannuksiin.

SOSTE kiinnittää huomiota erityisesti siihen, että valtionavustuksen maksatuksen takapainotteisuus voi ilman erillistä ohjausta siirtyä eteenpäin työvoimaviranomaisilta hankintasopimusratkaisujen kautta palveluntuottajien kannettavaksi. Tällainen järjestely käytännössä suosisi suurempia liikeyrityksiä pienempien yritysten sekä yhdistysten ja säätiöiden kustannuksella.

SOSTE esittää näin ollen, että asetuksen toimeenpanossa, avustuspäätösten ehdoissa ja työvoimaviranomaisille annettavassa ohjeistuksessa varmistetaan, ettei valtionavustuksen takapainotteinen maksatus johda kohtuuttomiin ennakkorahoitusvaatimuksiin palveluntuottajille ja että ennakkorahoitusvastuu asetettaisiin palvelun järjestävälle työvoimaviranomaiselle. Lisäksi SOSTE esittää, että jonkinlainen ennakollisempi maksatusratkaisu mahdollistetaan vaikeassa työllisyys- ja rahoitusasemassa oleville työllisyysalueille.